

Verkossakin on LAKI

SÄHKÖISEN verkkójulkaisun teon helppous on luonut kuvitelman, että tekijänoikeudet eivät ole voimassa verkossa. Luulo on väärä, totuttu tekijänoikeuden suoja pätee sielläkin.

Sarjainfo huomioi tänä vuonna myös sarjakuvantekijöiden ammatilliset kysymykset. Sarjakuvantekijät r.y:n asiamies Heikki Jokinen kirjoittaa ammattiin liittyvistä perusasioista kuten työn hinnoista, tekijänoikeuksista ja verotuksesta. Tässä numerossa on ensimmäinen kirjoitus sähköisestä julkaisemisesta. Aloitamme myös palvelun, jossa lukijat voivat kysyä mitä tahansa ammatilliseen edunvalvontaan tai säädöksiin liittyviä asioita. Ne yleisluontoiset kysymykset joilla on laajempaa mielenkiintoa julkaistaan vastauksineen lehdessä.

MINKÄ tahansa teoksen – sarjakuva, runo, valokuva, arvostelu – luonut ihminen saa siihen tekijänoikeuden. Se tarkoittaa sekä moraalisia oikeuksia eli velvollisuutta tekijän nimen mainitsemiseen ja teoksen käyttöön tekijää loukkaamattomalla tavalla että taloudellisia oikeuksia eli valtaa määrätä teoksensa käytöstä.

Tekijä päättää kenelle ja missä antaa julkaistavaksi teoksensa ja millä hinnalla. Käytäntö on kuitenkin tänä sähköisenä aikana horjuva, teoksia ryöväävät kotisivuilleen monet innokkaat nörtit ja toisinaan myös isot kaupalliset kustantajat.

Omille kotisivuilleen kuvia imevät teekkarit ovat yleensä harmittomia, mutta yhä laajenevilla kaupallisilla sähköisen julkaisemisen markkinoilla myös sarjakuvantekijän on pidettävä puolensa. Erityisesti freelancerina työskentelevän kannattaa pitää huoli, että saa korvauksen kaikesta mihin hänen työtään on ehkä käytetty.

MITEN siis suhtautua kaupallisten kustantajien verkkolehtiin freelancer-työtä kaupatessa? Verkkolehti on mielestäni selvästi eri tuote kuin painettu lehti. Työn myyminen painettuun lehteen ei merkitse sitä, että se voidaan automaattisesti, ilman eri sopimusta laittaa verkkoversioon.

Verkkolehti ei ole joidenkin kustantajien väitteistä huolimatta paperilehden x:s painos. Se ei ole koskaan täysin samanlainen kuin paperiversio. Hassuinta on, että jotkut kustantajat sanovat freelancereille lehden olevan sama kuin paperiversio, jolloin työ tulisi saada ilmaiseksi, mutta mainostajille taas kyseessä on eri tuote johon pääsemisestä tulee maksaa erikseen.

Verkko levityskanavana ei myöskään ole sama asia kuin painaa lehteä tuhat kappaletta enemmän tai myydä sitä entistä uscammissa pai-

koissa. Se on kustantajalle erittäin halpa uusi tapa levittää uutta tuotettaan, painatus- ja postituskulut jäävät pois eivätkä palvelimen käyttökulut ole läheskään samaa luokkaa. Miksi kulujen vähetessä työn tulisi olla ilmaista?

Usein kustantajat haluavat avustajan työn käyttöönsä ilmaiseksi kertomalla verkkolehden olevan vasta kokeiluasteella, eikä sillä kukaan vielä tienaa mitään, päinvastoin. Se on varmasti usein totta.

Mutta tuskin kukaan kustantaja alkaa julkaista sähköistä lehteä ai- komatta saada siitä jotain hyötyä. Se voi olla tulevat mainostuotot, kilpailussa mukana pysyminen, julkisuus- kuvan kohentaminen tai yleinen kehittäelytyö. Ei kukaan satsaa uuteen julkaisuun ilman syytä.

Miksi avustajan tulisi kuitenkin kantaa kustantajalle kuuluva yrittäjäjärjeksi antamalla työnsä ilmaiseksi? Ei kustantaja jätä maksamatta verkkopalvelimen ylläpitäjälle kertomalla kyseessä olevan kokeilun. Eivät verkkolehteä mahdollisesti tekvät työsuhteiset journalistitkaan saa pienempää palkkaa koska lehti ei alussa tuota voittoa.

MITÄ sarjakuvantekijän tulisi sitten työnsä sähköisistä oikeuksista pyytää? Yksiselitteistä vastausta ei ole, tai ainakaan minä en sellaista tiedä. Kokonaisuuden tekee sekavaksi se, että se on oikeastikin sekava. Ei ole olemassa mitään selkeää hinnoittelukäytäntöä tai sopimusmallia, kun- kin on käytävä neuvottelunsa itse.

Sähköisten käyttöoikeuksien myyntikin voi tarkoittaa monia eri asioita: myyntiä verkkolehden, artikkelipankkiin, tietokantaan, CD-ROM -julkaisuun... Pyydetävän hinnan tulee tietysti heijastaa luovutuksen laajuutta. Juttuja suoraan myyville tietokannoilta on helppo pyytää myyntiin perustuva korvaus,

jokainen myyntihän rekisteröidään.

Selkein tapaus on käytännössä yleisin, eli paperilehden myydyt työn käytön salliminen myös verkkoversiossa. Tällöin monet freet ovat käyttäneet tuttua uudelleenjulkaisun periaatetta eli 50 prosentin korvausta alkuperäisestä hinnasta. Tämä prosentti voi vaihdella tilanteen mukaan esim. pysyvissä avustajasuhteissa.

Verkkolehdet myös ostavat aiemmin julkaisematonta työtä, eivät vain uudelleenkäytä paperiversioita. Tällöin työn hinnoitteluperiaate on sama kuin muussakin free-työssä, verkkolehden jutun tekemiseen menee yhtä kauan kuin paperilehden.

Ruotsissa journalistit ja eri alojen kirjallijat ovat perustaneet erillisen tekijänoikeusjärjestön hoitamaan keskitetysti uudelleenkäytön oikeudet, Administration av litterära rättigheter i Sverige eli Alis. Se keskittyy tekijänoikeuksien sähköisen käytön valvontaan ja myyntiin.

Suomessa vastaavaa ei ole tekeillä, mutta Kopiosto on aloittanut kokeilun eri alojen taiteilijoiden sähköisen matrikelin tekemiseksi. Sen yhdeksi osaksi saattaa tulla myös työn sähköisen myynnin lisensiointi. Aika näyttää. ○

Heikki Jokinen
Sarjakuvantekijät r.y:n asiamies

AKATEMIA

[www.kaapeli.fi/
~sarjaks/akatemia/](http://www.kaapeli.fi/~sarjaks/akatemia/)